

שערים מצוינים

לקט הלכות

נערך מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

קצת מדיני סליחות

לגמור. (וכ"כ באוצרות חיים סדר היום חלק ב' על וידוי ויעבור אות ט"ז). וכמו"כ אם נתאחר מלהתחיל ועדיין לא השלימו הציבור אמירתן ג"כ יוכל להתחיל עמם, ע"י משנ"ב (נ"ו סק"ט) בענין איש"ר שכתב כה"ג וע"ש.

תפילה בלשון ארמי

(הארכנו בענין זה גם בעניינים שלא נוגעים לסליחות לפי שהוא נוגע הרבה)

גרסין בשבת (ד"ב ע"ב) אר"י לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי כו', ובסוטה (ד"ג ע"א) אמר' דה"מ ביחיד ופירש"י דיחיד צריך למלאכי השרת שסייעוהו משא"כ ציבור. ובשו"ע (ק"א ד') מביא בזה ג' דעות, הא' דעת הרי"ף שאין חילוק בין ארמי לשאר לשונות ובמשנ"ב (סקט"ו) כתב דמלאכי השרת אין נזקקין אלא ללה"ק, ושאני ציבור שהקב"ה בעצמו מקבל תפילתן. הב' דעת רבני צרפת דדוקא כששאל צרכיו, אבל תפילה הקבועה לציבור אפילו יחיד שרי, ובמשנ"ב (סקי"ז) כתב דכיון שהיא קבועה לציבור הקב"ה מקבלה בעצמו אף ביחיד שלא בשעה שהציבור מתפללין. הג' דעת הרא"ש דדוקא ארמית אין מלאכי השרת נזקקין ובמשנ"ב (סקי"ח) כתב שמכירין בכל לשון אלא שארמית מוגנה בעיניהם. ובמשנ"ב (סקי"ט) משמע שמצדד כדעה הג', וכתב שלדעה זו המתפלל ביחיד בשבת אין אומר שום יקום פורקן. וכן מבואר במשנ"ב ממה שהביא (תקפ"א סק"ד) דברי ספר התניא שלא לומר מחי ומסי ומרן די בשמיא בלא מנין עשרה והוא כדעה השלישית. ומתו"ד הפוסקים נראה דמאחר והיחיד צריך למלאכי השרת אין לומר בזה דעכ"פ לא יזיק. וביאר בזה בשו"ת תורה לשמה (סי' מ"ט) שכשמתפלל בלשון שאין המלאכים מסייעין לו מביא לקנאת המלאכים שיאמרו "זה יחיד ושואל צרכיו בלשון תרגום ולא בלה"ק משמע שסומך ע"ע שהוא צדיק גמור ותפילתו חשובה כתפילת ציבור שאין צריכים לסיוע נראה מה מעשיו" ובזה נזכרים עוונותיו כדרך שארז"ל ג' מזכירין עוונותיו של אדם וא' מהם עיון תפילה.

המאריך בתפילתו וכשהגיע לבקשות שאומרים בלשון ארמי כבר סיימו הציבור תפילתן, ע"י הליכות שלמה (פרק א' ס"ד) שכתב דהזעת נוסה שכל עוד לא התחיל הש"ץ קדיש מותר לאומרם. וע"י בחזו"א (ס"ס קנ"ה) שהדין נותן שבתפילה כל שקבעו בב"א מיקרי ציבור אף שא' מזדרז וא' מתעכב. ובהליכ"ש שם כ' דהכא שאני דאין שייכות בין בקשה לחברתה. ומור"ר הגר"ח"ק שליט"א בתשובה (אישי ישראל פל"ו הע' ק"ו ופמ"ה הע' נ"ח) שאם לא הספיק לומר עם הציבור בעת שאמרו הציבור, ודאי יוכל לומר ב' היקום פורקן או מחי ומסי ביחידות אף שאין הציבור אומרים בעת ההיא, והוכיח ממשנ"ב (קל"ד סקי"ג) שאפשר לומר בריך שמיה עד שפותחין הספר לקרוא בו, ומשמע אפי' כשהציבור סיימו.

ברכות התורה קודם סליחות

נחלקו הפוסקים אם פסוקים שאומרים דרך תחנונים מצריכים לברך ברכה"ת, וברמ"א (סי' מ"ו ט') כתב דהמנהג לברך אחר הסליחות. ובמשנ"ב סק"ח כתב דהאידינא נהגו להחמיר ולברך קודם הסליחות. ובמשנ"ב (סי' ס"ה סק"ח) משמע שבמקום צורך מקילין כעיקר הדין [שכתב דהנכנס לביהכ"נ ומצא ציבור קורין את שמע, יקרא עמם פסוק ראשון אע"פ שלא בירך ברכה"ת]. וע"י ארחות רבינו (ח"ב ר"ה אות י"ג) שפעמים בירך הקה"י ברכה"ת לאחר סליחות ולכא' היה זה כשבא לביכנ"ס וכבר התחילו לומר הסליחות.

[והנהגים שבצאתם מניחים ידם על המזוזה ואומרים ד' ישמור צאתי וגו', נשאל בזה מור"ר הגר"ח"ק שליט"א (דעת נוטה מזוזה תשו' נ"ז) אם שרי קודם ברכה"ת, והשיב "אולי", ושמעתי מפיו שאפשר דבזה שלא מכונים לפסוק ומשנים מהלשון קיל טפי, וע"ש עוד בזה].

עיטוף בטלית באמירת י"ג מידות

ע"י בט"ז (תקפ"א סק"ב) שהביא מהלבוש שיתעטף החזן בטלית בעת אמירת הסליחות משום שאומרים במ י"ג מידות של רחמים (וסמוכין לזה במדרש נתעטף הקב"ה כש"ץ וכו'). ומשמע לכא' שהוא דין בש"ץ בלבד [ואפשר דהלבוש איירי במתעטף קודם זמן טו"ת, ויתכן דלכך לא הצריכו שגם הקהל יתעטפו]. אולם במג"א (שם סק"ג) כתב בסתמא להתעטף בטלית, ומשמע שלא חילק בין הש"ץ לציבור, וכ"כ בלוח א"י (בשם הרנ"צ ווייס) שגם הציבור יתעטפו, וע"י ב"י (י"ח ג') שהביא מהתשב"ץ קטן (קל"ב) שכ' באומר סליחות קודם זמן טו"ת שיתעטף בלא ברכה, ובהאיר היום ימשמש ויברך ולא הזכיר בדבריו דאיירי בש"ץ. וכ"כ מור"ר הגר"ח"ק בתשובה (בספר עבודת שלמה הל' עיטוף בטלית סי' י') משום שאם מתפללים לאחר שהגיע זמן עטיפת טלית, גם הציבור צריכים להתעטף.

י"ג מידות ביחיד

ע"י בשו"ע (תקס"ה ה') דאין היחיד רשאי לאומרם דרך תפילה, ודרך קריאה בעלמא שרי, ובמג"א וט"ז שם הביא מהתורה"ד דהיינו בניגון וטעמים, ולכא' העיקר בזה שלא יאמרם דרך תפילה, ומה שהזכירו טעמים היינו משום שכן הדרך בלימוד מקרא, וצ"ע. וע"י הליכות שלמה (פ"א ה"ד) שמאחר והוא דבר שבקדושה לא יועיל בזה מה שעדיין עסוקין בתפילה. ולכא' נראה דכל שהתחיל עמהם שפיר דמי אף שהציבור ממהרים

בכוונה" ומי שקשה עליו פירוש המילות או שהציבור ממחרים עדיף שידלג ויאמר במתון משיאמר עימם, ועי' ברכ"י תקפ"א סק"ד "סליחות ותחנונים וכו' צריך לאומרם בנחת ובמתון ובכוונה ואסור להזכיר י"ג מידות שלא בכוונה".

בדבר אמירת סליחות ופיטויים שיש בהם בקשות מהמלאכים (מכניסי רחמים, מלאכי רחמים, מידת הרחמים וכדו') ראיתי לאאמו"ר שליט"א (בהקדמת פירושו לסליחות) שציין לדברי המהר"ל (נתיבות עולם נתיב העבודה פי"ב) בהא דאר"י לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצין את כוחו שאין המשמעות שיבקש מהמלאכים שזה אינו ראוי, אלא יבקש מהקב"ה שיקבל מליצת מלאכי השרת ושלא יקבל המשטינים עליו. ומטעם זה הגיה בתפילת מכניסי רחמים תחת "הכניסו רחמינו" "יכניסו רחמינו", דהתפילה היא להשי"ת שיעמיד לו מלאכים שיכניסו תפילה שלו לפניו ית"ש.

ובכתר ראש מביא ממרנא הגר"ח מוואלאזין שלא אמר בליל שבת ברכוני לשלום, וכן שלא אמר "מלאכי רחמים חלו נא", ותחת זה הגיה "אבות העולם אהובי עליון חלו נא". והגאון בעל קרב"נ גם כן כתב על חרוז זה דמדת הרחמים שהוא נראה כמתפלל לאמצעי. וגם הגאון בעל חת"ס (או"ח קס"ו) כתב שהוא נמנע מלומר מכניסי רחמים. [ועי' ירושלמי ברכות פ"ט ה"א "אבל הקב"ה אינו כן אם בא על אדם צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד הה"ד כל אשר יקרא בשם ד' ימלט]. ובסידור עיון תפילה כ' דתחת חרוז "מידת הרחמים עלינו התגלגל" הנדפס, יש לומר "מידת הרחמים עלינו נגלגלה" כו'. ברם בקו' ספר הזכרונות כ' מו"ר ששמע בשם החזו"א שאין להקפיד מלומר הנוסח מלאכי רחמים כו' שאין זה אלא כמו דרך ענוה שמראה שאינו ראוי לבקש בעצמו (וכ"ה בתשו' מהר"י מברונא סי' ער"ה ולא כמש"כ בכתר ראש סי' צ"ג וחת"ס או"ח סי' קס"ו)

וראיתי בקובץ שיטות קמאי (ברכות ד"ג ע"א) בפ"י התפילות לר"י בר יקר לגבי תפילת הנשים שהמתפללות בדמעה או צועקות על אונאה אינן צריכות למלאכים ששערי דמעה ושערי אונאה לא ננעלו, וה"ה כשמתפללות בכוונה גדולה מתוך צרה, מתקבלת תפילתן גם בלשון ארמי, והוכיח כן ממנשה שחתר הקב"ה חתירה מתחת כסא כבודו וקיבל תפילתו אף שהמלאכים סתמו חלונות שברקיע. ולכאז' לזה כיון החיי אדם (כלל כ"ד סי"ט, הו"ד במשנ"ב סי' קכ"ב סק"ח) דנכון וראוי לכל אדם להתפלל בכל יום בייחוד על צרכיו ופרנסתו ושלא ימוש התורה מפיו וכו' ואם אינו יודע לדבר צחות בלה"ק יאמרנה אף בל"א רק שיהיה מקירות לבו, עכ"ל, היינו שכשהוא מקירות לבבו נשמעת התפילה אף שאין המלאכים מכירים הלשון. וכזה י"ל בבקשות הנ"ל שאם יאמרם בכיוון גדול מקירות לבבו יכול לאומרם ביחיד וצ"ע.

המגיע לביהכנ"ס לאחר שהתחילו הציבור סליחות

יתחיל מיד לך ד' הצדקה וא"צ לפתוח באשרי [כ"נ מהלבוש (תקפ"א א') דעיקר תקנת אשרי כדי שיאמרו קדיש אחריו] ואם הציבור עומדים בגוף הסליחות לכאורה נראה שעדיף להתחיל בסליחה שהציבור עומדין בה והעיקר שיאמר י"ג מידות עמם (הגר"ש קמינצקי שליט"א). ובארחות רבינו (שם אות י"ז) כתב שהקה"י נהג להתחיל במקום שעמדו בו הציבור.

התחילו הציבור י"ג מידות והוא באמצע הסליחה יפסיק ויאמר עמם הי"ג מידות אך אי"צ להפסיק לאמירת התחנונים שקודם [א-ל מלך כו']. ועי' אג"מ ח"ג סי' פ"ט דמנהג העולם לומר עם הציבור אף כשאננם מתפללים עמהם, וכ' דמסברא אף שהוא דבר שבקדושה אין בזה חיוב. ובעוסק בתורה לכאז' אי"צ להפסיק.

עי' בשו"ע סי' א' ד' "טוב מעט תחנונים בכוונה מהרבות שלא

שערי תשובה

בס"ד אלול תשע"ב.

למע"כ יקירי הצמוד בקירות לבבי מופלג בתורה ובמ"ח קניניה... נ"י

אשר שאל על מה שמקדימים בתפילת אבינו מלכנו לבקש שיקבל ברחמים וברצון את תפילתנו קודם שמבקשים שיפתחו שערי שמים לתפילתנו, ולכאז' הסדר צריך להיות להיפך.

הנה ראיתי למרן מו"ר הגר"ח קנייבסקי שליט"א שעמד בזה וכ' בביאור לסידור תפילה למשה בזה"ל "מה שמבקשים קודם קבל ואח"כ פתח, כי אחר שנתקבלו כל התפילות המלאך אוספן ומכניסן ועושה אותן עטרות ונותן בראשו של הקב"ה כדאיתא בשמות רבה [פר' כ"א סי' ד'] עכ"ל, ולזה נמצא דמה שמבקשים על הפתיחה הוא שיהיו נכנסים לפניו לעשות מהם עטרות, וזה לאחר שכבר נתקבלו. וע"ע מש"כ בזה בס' המוסר והדעת להגר"א יפהן זצ"ל עמ' רכ"ט ע"ש.

ויתכן עוד בזה דהנה איתא בגמ' ב"מ נ"ט ע"א אמר ר"א מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפילה שנא' גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי, ובפ"י הרי"ף על עין יעקב הק' דהכתיב מי כד' אלקינו בכל קראינו אליו ואין קריאה אלא תפילה, ודוחק לומר דהאי קרא דבכל קראינו אליו הוא דוקא בזמן ביהמ"ק, וי"ל דהכא מיירי בתפילת יחיד כדיליף ליה מדכתיב גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי שהיא תפילת יחיד, ובזמן שביהמ"ק היה קיים היתה תפילת היחיד מתקבלת כדכתיב להיות ענין פקוחות אל הבית הזה כו' לשמוע אל התפילה אשר יתפלל עבדיך ושמעת אל תחינת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום הזה, וסיים שם דבעשי"ת נפתחים השערים אף לתפילת היחיד, אבל לתפילת הציבור לעולם הם פתוחים, כמש"כ כד' אלקינו בכל קראנו אליו עכ"ד ע"ש.

ולזה יל"פ דבתחילה מבקש על תפילת הציבור שתתקבל ברחמים וברצון, ולאחר מכן מבקש על תפילת היחיד וע"ז מבקש בלשון פתח שצריכה פתיחת שערים, ופעמים שהם נפתחים אף שלא בעשי"ת כמו שאמרו בב"מ דשערי דמעה לא ננעלו, ועיין. בברכת כוח"ט וכט"ס ויזכה לפאר את כרם בית ישראל יואל מקלב